

ภูมิปัญญาการการทำสิ่งประดิษฐ์จากเปลือกหอยมุก จังหวัดระนอง

ภาพที่ 1 เปลือกหอยมุก

ในแถบจังหวัดฝั่งอันดามัน เช่น กระบี่ ระนอง พังงา ภูเก็ต นิยมเลี้ยง “หอยมุก” เนื่องจากเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าให้ประเทศ เกิดเป็นธุรกิจหรืออุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงหอย หึ่งที่นำมาเป็นอาหารหรือเพาะเลี้ยงเพื่อนำไข่มุกขายมาทำเป็นเครื่องประดับ เนื่องจากเปลือกของหอยมุกสะท้อนสีอันเป็นเฉดหลากสวยงาม อาทิ สร้อยคอ สร้อยข้อมือ ต่างหู และแหวน ซึ่งสร้างความชื่นชอบให้แก่ผู้สวมใส่ นอกจากนี้ เปลือกของหอยมุกยังนิยมนำประดิษฐ์เป็นเครื่องประดับตกแต่งและเป็นเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ภายในครัวเรือนหรือตกแต่งวัดวาอาราม ตลอดจนนำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ต่างๆ เช่น กระจุกมุก เข็มขัด เนกไท ผ้าห่มติด หรือนำมาเป็นเครื่องตกแต่งบ้าน เช่น โคมไฟ แก้วประดับมุกและอื่นๆ

นายอมร ขรภูมิ ชาวจังหวัดระนองเป็นบุคคลหนึ่งที่น่าคุณค่าของเปลือกหอยและหอยมุกมาประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ และนับได้ว่าเป็นผู้ที่สร้างรายได้และชื่อเสียงแก่จังหวัดระนอง

ภาพที่ 2 นายอมร ขรภูมิ

ประวัติการเรียนรู้และการดำเนินการ

นายอมร ขรภูมิ หรือที่รู้จักกันในนามว่า “โกหอย” ซึ่งเป็นชาวระนองโดยกำเนิด เดิมโตมาในครอบครัวของชาวจีนซึ่งประกอบอาชีพค้าขาย ปัจจุบันอายุ 76 ปี (เกิดเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2481) อยู่บ้านเลขที่ 48/2 ซอยภักดี ตำบลเขานิเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง 85000 โดยมีโรงงานอมรศิลป์ใช้สำหรับประดิษฐ์เครื่องประดับจากมุกและสิ่งประดิษฐ์จากเปลือกหอย และมีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์อยู่ 2

ร้าน คือ ร้านแรกตั้งอยู่ในบริเวณน้ำตกปยุตญบาล ถนนเพชรเกษม อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ร้านที่สอง คือ ร้านมุกอมรศิลป์ ตั้งอยู่ในบริเวณบ่อน้ำร้อน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

ภายหลังจากที่นายอมร ขรภูมิ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนพิชัยรัตนาคาร ได้ช่วยกิจการของครอบครัว คือ เปิดร้านขายของชำ ต่อมาได้เปิดกิจการรถบรรทุกสินค้าและรถโดยสารเป็น เวลาประมาณ 8 ปีแต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงหันมาเปิดร้านค้าขายของชำเพียงอย่างเดียว จนกระทั่งเห็นเพื่อนบ้านนำเปลือกหอยมุกมาเจียรนัยเป็นเงาสวยงามมาก ทำให้นายอมรเกิดแรงบันดาลใจที่จะประดิษฐ์งานหัตถกรรมจากเปลือกหอยมุก ประกอบกับนายอมรเป็นคนที่มีใจรักในงานศิลปะและชอบวาดรูปมาตั้งแต่วัยเด็ก จนในสมัยเรียนเพื่อนยกให้เป็นนักวาดประจำชั้นนายอมรจึงตัดสินใจซื้อเปลือกหอยมุกจากเกาะหาดทรายดำ จังหวัดระนองมาผลิตเป็นงานหัตถกรรมต่างๆ ร่วมกับพี่ชาย ซึ่งในระยะต่อมานายอมรได้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเปลือกหอยมุกและเปลือกหอยนานาชนิด โดยส่งให้พี่ชายนำไปจำหน่ายยังสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเล อาทิ หัวหิน บางแสน พัทยา เป็นต้น

นอกจากนี้ นายอมรยังได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาฝีมือเพิ่มเติมจากการศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์เปลือกหอยในเกาะมะลิด ประเทศพม่า จากคำแนะนำของเพื่อนที่บรรทุกกะปิส่งขายระหว่างอำเภอกระบุรี จังหวัดระนองกับเกาะมะลิดประเทศพม่า นายอมรใช้เวลาในการศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากเปลือกหอยเป็นระยะเวลา 15 วัน จึงได้ติดต่อครูจำนวน 8 คน มาสอนการทำผลิตภัณฑ์จากเปลือกหอยให้แก่ลูกน้อง (ลูกจ้าง) ในร้าน ซึ่งจากการทำงานตลอดยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา การทำผลิตภัณฑ์จากเปลือกหอยและหอยมุกของนายอมรถือเป็นช่วงที่ประสบความสำเร็จพอสมควรเป็นธุรกิจที่ไม่มีหนี้สิน ช่วงพ.ศ. 2539 และพ.ศ. 2542 ร้านประสบกับภัยธรรมชาติถึง 2 ครั้ง คือ โคนพายุลินดา และโคนพายุซิด้า ทำให้ร้านของนายอมรได้รับผลกระทบจากภูเขาถล่ม โดยเริ่มเริ่มฟื้นตัวได้อีกครั้งในช่วง พ.ศ.2545-2546 ซึ่งเป็นช่วงของกระแสโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ซึ่งผลิตภัณฑ์ของระลึกจากเปลือกหอย สร้อยมุก และไข่มุกของร้านนายอมรได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 4 ดาว ทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมมีลูกค้าแวะเวียนมาซื้อมากขึ้น

จากการสั่งสมประสบการณ์ทำงานของนายอมรมาเป็นระยะเวลาประมาณ 10-20 ปี ทำให้ร้านมีสินค้าที่จำหน่ายที่หลากหลายมากขึ้น มีผลิตภัณฑ์จากเปลือกหอยนานาชนิดและหลายรูปแบบทั้งแบบไทย แบบพม่า แบบจีน เปลือกหอยที่นิยมใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตได้แก่ มุกจาน มุกโขง มุกนมสาว หอยกระจก ตลอดจนสัตว์ทะเลจำพวกกัลปังหาและโนรี เป็นต้น นอกจากนี้ ภายในร้านยังมีการเครื่องประดับฝาผนัง เช่น กรอบรูปนกยูง นกแก้ว มังกร ดอกไม้ เครื่องใช้ต่างๆ เช่น ซ้อนมุก ถาดผลไม้ ถาดวางแก้ว นกจตุลาลาย โมบายเปลือกหอย รวมไปถึงเครื่องประดับต่างๆ เช่น สร้อยคอ สร้อยข้อมือ แหวน ต่างหู เข็มกลัด ติดเสื้อ เป็นต้น ซึ่งล้วนทำจากมุกและเปลือกหอยมุก

ภาพที่ 3 บรรยากาศภายในร้านมุกอมรศิลป์

องค์ความรู้ของภูมิปัญญาภูมิปัญญาการเครื่องประดับจากมุกและสิ่งประดิษฐ์จากเปลือกหอย จังหวัดระนอง การผลิตเครื่องประดับจากมุกและสิ่งประดิษฐ์จากเปลือกหอยของนายอมร เกิดขึ้นจากพื้นฐานจิตใจที่เป็นคนรักงานศิลปะเป็นทุนเดิม ทำให้เป็นแรงผลักดันให้เกิดเป็นงานประดิษฐ์จากเปลือกหอยขึ้นมา และจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดระนองซึ่งมีพื้นที่ติดกับทะเล ทำให้เป็นแหล่งของเปลือกหอยนานาชนิดที่สามารถนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ จัดได้ว่า นายอมรมีทุนในการทำงาน ทั้งทุนคนและทุนทรัพยากรที่เอื้อต่อการสร้างผลงานได้เป็นอย่างดี

ถึงแม้ว่าการผลิตเครื่องประดับจากมุกและสิ่งประดิษฐ์จากเปลือกหอยของนายอมร จะอาศัยวัสดุหลักที่ได้จากทะเล แต่เนื่องจากนายอมรเห็นว่าหากนำทรัพยากรทางทะเลมาใช้มากเกินไป อาจทำให้ธรรมชาติทางทะเลเสียความสมดุล นายอมรจึงเกิดแนวคิดที่จะทำฟาร์มเพาะเลี้ยงหอยมุก เพื่อผลิตวัตถุดิบตัวหลักในการประดิษฐ์ชิ้นงาน ทดแทนการใช้ทรัพยากรจากทะเลทั้งหมด

1) วัสดุที่ใช้ในการทำภัณฑ์จากเปลือกหอย

วัสดุที่ใช้ในการผลิตผลงานส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น ได้แก่ หอยมุกงาน หอยมุกนมสาว หอยมุกโข่ง เปลือกหอยโนรี หอยกระจก กัลปังหา ไม้ เขาควาย แผ่นผ้ากำมะหยี่ สีน้ำ ปืนกาว มุกพลาสติก และยูรีเทน

ภาพที่ 4 เปลือกหอยที่นำมาใช้ทำสิ่งประดิษฐ์

2) อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้

- (1) เครื่องตัดเปลือกหอยขนาด 0.5 แรงม้า
- (2) เครื่องเจาะเปลือกหอยขนาด 1 แรงม้า
- (3) เครื่องกรึงไม้ทำกรอบขนาด 0.5 แรงม้า
- (4) เครื่องเจียเปลือกหอย ขนาด 0.5 และ 1 แรงม้า
- (5) ไขเลื่อย
- (6) หินเจียรไน
- (7) ทรายหยาบ
- (8) น้ำยาเคลือบเงา เช่น ยูรีเทนและทินเนอร์
- (9) สีและพู่กัน
- (10) วัสดุใช้ประดับ เช่น ลูกปัด

3) วิธีการทำสิ่งประดิษฐ์จากเปลือกหอย (นกยูงติดฝาผนัง)

- (1) เตรียมเปลือกหอยตามชนิดที่ต้องการ และนำมาล้างให้สะอาด ทิ้งไว้ให้แห้ง
- (2) ตัดเปลือกหอยด้วยเครื่องตัดเปลือกหอยให้ได้ตามขนาดที่ต้องการหลังจากนั้นใช้ ทรายหยาบขัดให้เป็นเงาวาว
- (3) ลงสี รองนแห้ง และลงสีอีก 3 ครั้ง เพื่อให้สีติดแน่นคงทน
- (4) ประกอบเป็นรูปนกยูงตามขนาดของแบบ โดยเริ่มจากหัว หาง ปีก ตา
- (5) มาประกอบบนพื้นฝักำมะหยี่ที่ตัดขนาดไว้เรียบร้อยแล้ว
- (6) เคลือบเงาด้วยยูรีเทน
- (7) นำไปใส่กรอบ พร้อมจำหน่าย

ภาพที่ 5 ผลิตภัณฑ์จากเปลือกหอยและหอยมุก

4) วิธีและกระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น

การผลิตเครื่องประดับจากมุกและสิ่งประดิษฐ์จากเปลือกหอยจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีพื้นฐานทางด้านงานศิลปะและงานช่างอยู่บ้าง ซึ่งต้องอาศัยทั้งทักษะและความชำนาญเฉพาะจึงจะสามารถประดิษฐ์ชิ้นงานออกมาได้ งานประดิษฐ์ที่ทางร้านทำขึ้น จึงเป็นฝีมือของตนเอง และช่างผู้ชำนาญ ซึ่ง

ได้แก่ นางสาวนัยนา ทองบัว และนายชำนาญ หนูจันทร์ ส่วนการถ่ายทอดให้กับคนอื่นในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เข้ามาเยี่ยมชม หรือมาศึกษา ได้แก่ กลุ่มลูกค้า และกลุ่มคนที่มีความสนใจเฉพาะซึ่งได้แก่ นักเรียน นักศึกษา และนักวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ การถ่ายทอดเป็นไปในลักษณะการสาธิต และเยี่ยมชมโรงงาน

5) คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ คติ ความเชื่อ และคำสอน

นายอมร ขรภูมิ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านงานศิลปะและงานช่างแบบพื้นบ้านและช่างสมัยใหม่ ประกอบกับอุปนิสัยและบุคลิกส่วนตัวซึ่งเป็นคนขยัน มีความมานะพยายาม กระตือรือร้นใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ และรู้จักนำความรู้ด้านต่างๆที่มีมาเป็นต้นทุนในการประกอบอาชีพ โดยมีรูปแบบการดำเนินงานตามแบบฉบับของตนเองมาโดยตลอด จนกลายเป็นธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวไม่ได้หมายความว่าแค่เพียงการมีความรู้ความสามารถทางด้านงานศิลปะและงานช่างเท่านั้น แต่จากการนายอมรเป็นบุคคลที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี ดูแลเอาใจใส่ลูกจ้างอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้นายอมรเป็นที่รักและเคารพของลูกจ้างเป็นอย่างมาก จนทำให้นักธุรกิจในท้องถิ่นหลายๆธุรกิจยึดถือเป็นแบบอย่างในการประกอบอาชีพ ความเป็นผู้รู้ผู้มีความชำนาญในด้านงานศิลปะและงานช่างไม่ได้หยุดอยู่เพียงแต่คำว่าประสบความสำเร็จ แต่ความสำเร็จจะคงอยู่ได้ตลอดไปนั้นต้องเกิดการพัฒนา ฝึกฝน และใฝ่หาความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอ ด้วยความคิดในการสร้างสรรค์งานประดิษฐ์ดังกล่าว ได้ทำให้นายอมร ขรภูมิ ได้รับโล่เกียรติยศจากองคมนตรีและผู้ราชการจังหวัดระนองและได้รับเกียรติเป็นศิลปินโอท็อปเพียงคนเดียวของจังหวัดระนอง

6) รางวัลหรือผลงานที่ได้รับ

(1) ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับสี่ดาว ประจำปี 2547 ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย จากกระทรวงมหาดไทย

(2) ประกาศเกียรติคุณ ในฐานะเป็นผู้อนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย ผลิตภัณฑ์สินค้าได้คุณภาพ ปี พ.ศ.2548 จากหนังสือพิมพ์เส้นทางผู้นำ